

Språknormer och modellskribenter i 1800-talets Sverige

Andra halvan av 1800-talet var en tid med stora samhällsomvandlingar i Sverige, i utbildningsväsen, samhällsstruktur och kulturliv. Med förändringarna följde ett skifte också i uppfattningen om språkriktighet, från en föreställning om att skriftspråket skulle återföras till sin historiskt rätta bana till den rationella föreställningen att det språk är bäst som är mest ändamålsenligt. Oavsett språksyn var språkforskarna tvungna att hantera frågan om vilka principer som ska styra förhållandet mellan föreslagen norm och det samtida bruket, och därutöver förhålla sig till eventuella modellskribenter – alltså värdera vilka skribenter som kan betraktas som riktigt goda skribenter och därmed förebilder.

I min presentation kommer jag att utgå från tre språkforskare som får personifiera övergången mellan de två synsätten, Johan Erik Rydqvist, Esaias Tegnér d.y. och Adolf Noreen. De två första verkade från sina positioner som ledamöter i Svenska Akademien, medan Noreen verkade från sin position vid Nordiska språk, Uppsala universitet. Genom att jämföra hur de tre såg på föredömligt bruk, hur de argumenterade när det gäller norm och bruk och hur de tänkte sig spridningen av normen hoppas jag kunna beskriva och följa förändringen i synsätt fram till sekelskiftet.

Litteratur

- Ammon, Ulrich: On the social forces that determine what is standard in a language and on conditions of successful implementation. I: *Sociolinguistica* 17/2003.
- Malmgren, Sven-Göran: SAOL mellan bruk och system. I: *Språkvård och språkpolitik*. Småskrift utarbetad av Språkrådet 2010.
- Teleman, Ulf: *Tradis och funkis. Svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. 2003.